

Zet je leesbril eens op

5 oktober 2023

rijksuniversiteit
 groningen

De leerkracht centraal

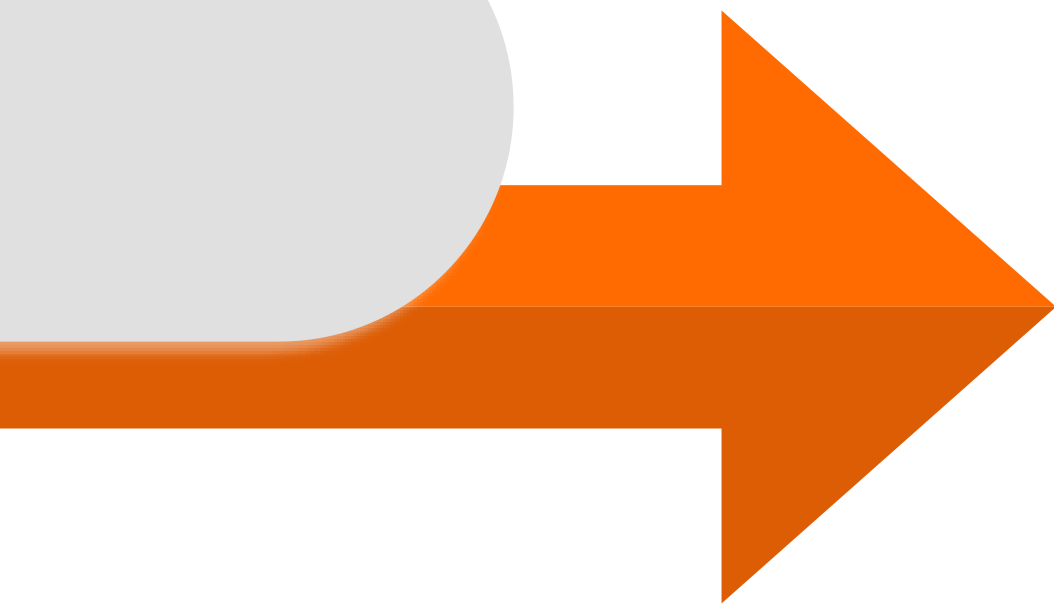

De ideale te
leesbevorderende
klas

De ideale
leerkracht

Meisjesklas
Gennep, 1925

Marlon Ruwette

Taalonderzoeker Kenniscentrum Talentontwikkeling
Docent Master Taalbewust Leren

Inhoud

1. Wat is er aan de hand met leesvaardigheid?
2. Wat heeft leesvaardigheid te maken met leesgedrag en leesattitude?
3. Wat weten we over leesattitude?
4. Hoe krijgen we leerlingen en leerkrachten aan het lezen?

0. Waarom lezen?

- Effect voorlezen bij kinderen van 2-6 jaar: meer voorgelezen = grotere woordenschat
- Basisvaardigheden (letterkennis, deelvaardigheden) 2-6 jaar: meer voorgelezen = meer basisvaardigheden
- Hoe meer je leest = hoe groter je woordenschat in elk jaar van je schoolcarrière
- Als je leest ben je beter in taal (zelfs in het hoger onderwijs)

(Mol & Bus, 2011, 2021)

Actualiteit: verschillende invalshoeken, zelfde strekking

17 september 2023 | Uitzending

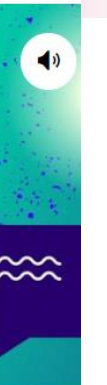
Helmt onze toetscultuur het leesplezier om

17 september 2023 | Uitzending

Alarmerende cijfers leesvaardigheid: hoe kan dat?

Alarmerende cijfers wat betreft de leesvaardigheid van Nederlandse basisschoolleerlingen. Nederland bungelt nu onderaan de ranglijst van 21 westerse

17 septem

Debat
Woodk

In de ge
week ee

Tjipcast. OVER TJIPCAST BEST BELUISTERD STEUN TJIPCAST BOEKENKAST ONDERWERPEN CONTACT STEL JE VRAAG STUDIO Q

Hoe kan een school samen aan effectief leesonderwijs werken?

21 AUGUSTUS 2023 | DIDACTIEK EN PEDAGOGIEK | 49:31

De cijfers: leesvaardigheid en de leesattitude

- Internationaal:
 - PIRLS
 - PISA
- Nationaal:
 - Inspectie van het onderwijs

PIRLS, 2021 (Swart, et al., 2023)

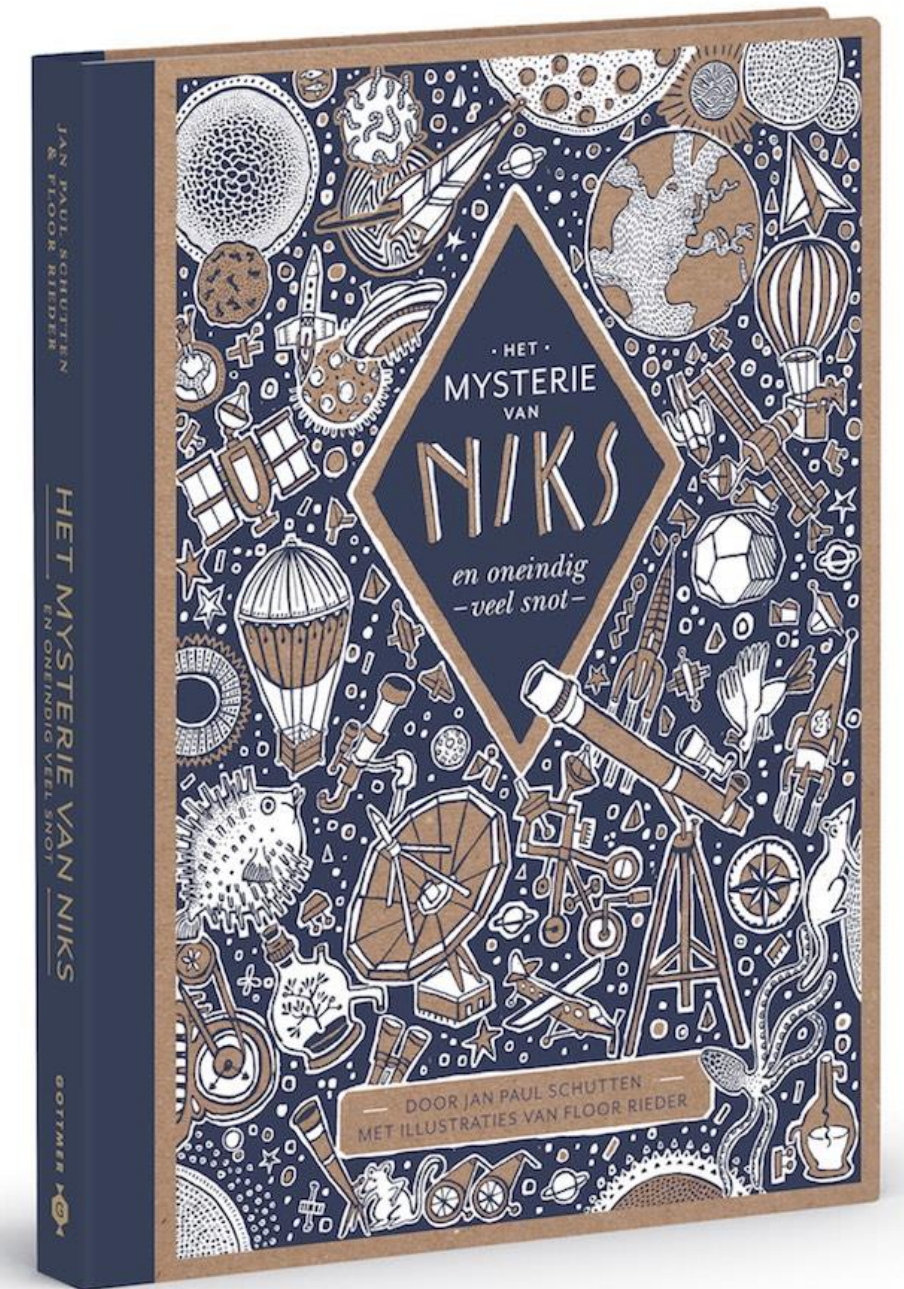

Wat is er aan de hand met leesplezier?

- Enthousiasme voor lezen neemt af vanaf groep 5
- In VMBO neemt het nog verder af; kinderen die niet zo goed kunnen lezen, vinden het vaak ook minder leuk
- SBO- leerlingen vinden lezen het minst leuk

Waarom wordt er zoal minder gelezen?

- games, iPads, computers, Netflix, YouTube, appjes, mobieltjes, Nintendo
- po: dagelijks gamen 45% van jongens, 16% van de meisjes

Begrijpend lezen is over de datum

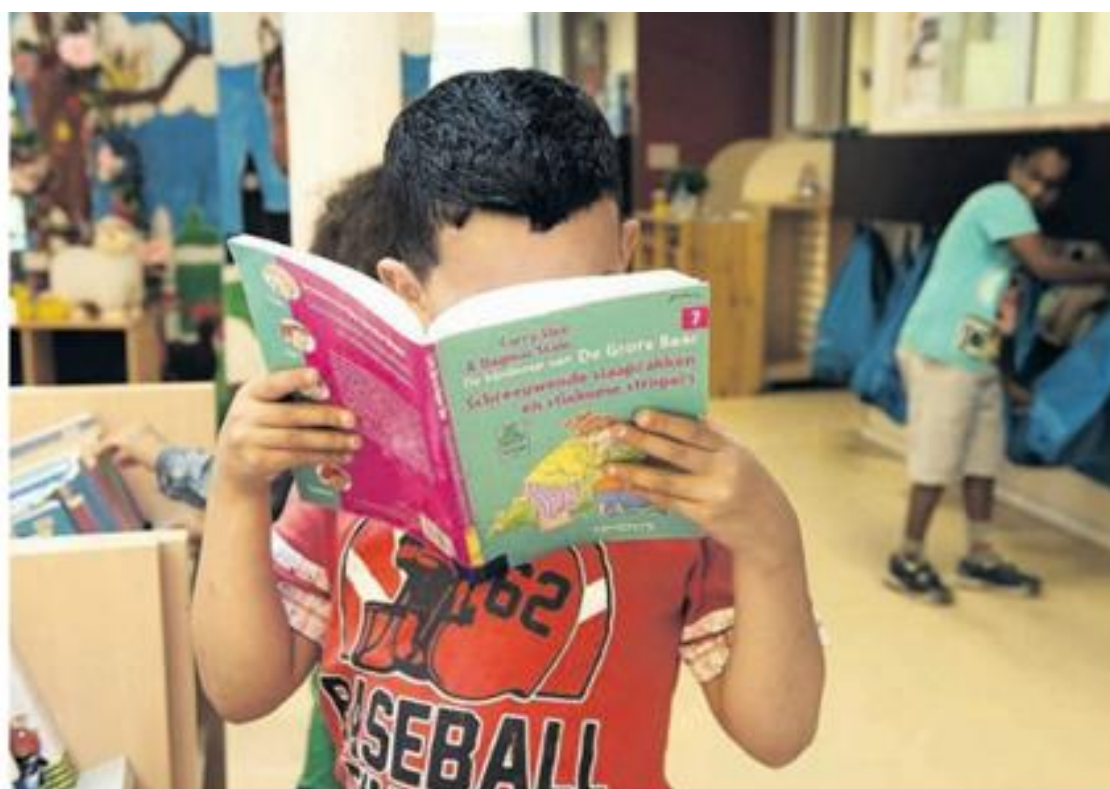
Nederland is het enige land in Europa waar begrijpend lezen een apart vak is. Dat is achterhaald, meent Liesbet van Oosten.

Kinderen in groep 8 van de basisschool zijn deze maand druk bezig met oefentoetsen begrijpend lezen in voorbereiding op de Cito-toets in mei. Het door scholen en de overheid tegen beter weten in vasthouden aan lessen begrijpend lezen, draagt in mijn ogen bij aan de lichte weerzin die veel jongeren lijken te hebben tegen lezen in het algemeen. In educatief opzicht is het winstgevender kinderen te onderwijzen in begrijpend zoeken, begrijpend kijken en begrijpend luisteren. Onder de noemer 'informatie verwerken' zou dit vak op basisscholen de plaats moeten innemen van begrijpend lezen.

Saai

Als oud-leerkracht op een basisschool weet ik maar al te goed hoe saai de meeste kinderen lessen begrijpend lezen vinden. Terecht, de aanpak is ouderwets. Hij staat ver af van de informatiemaatschappij waarin zij opgroeien. Een kind van nu is vanaf het moment dat het zich daar bewust van wordt, omringd door informatiekeuzes. Via smartphone (een kwart van alle 8-jarigen heeft er al een) of tablet heeft ieder kind toegang tot een wereldwijde online bibliotheek vol teksten en video's. Zoals iedere volwassene weet, moet je daarin goed je weg weten te vinden. Kinderen leren dat niet vanzelf.

Vreemd genoeg is er op basisscholen nauwelijks gerichte aandacht voor begrijpend zoeken en begrijpend kijken

Begrijpend lezen op school zou begrijpend zoeken en begrijpend kijken moeten worden. FOTO SABINE JOOSTEN, HH

naar informatie en deze efficiënt leren verwerken. Kinderen hebben nu geen keus: ze beslissen tijdens de lessen begrijpend lezen niet mee over de teksten die ze krijgen voorgeschoteld. Ook de vragen die ze moeten beantwoorden, zijn meestal niet de vragen waar ze zelf graag het antwoord op zouden weten. Bovendien zoeken kinderen tegenwoordig vaak helemaal niet op teksten, maar op YouTube-filmpjes. Begrijpend leren kijken en begrijpend leren luisteren sluiten veel beter aan op deze manier van informatie verwerken.

Eigen verwondering

Er wordt steeds gesproken over 21st century skills die kinderen moeten leren, maar ondertussen wordt er onderwijs gegeven op precies dezelfde wijze als dat van hun ouders en grootouders. Verbazingwekkend, vooral omdat leerkrachten zonder uitzondering 'de aandacht van hun leerlingen vasthouden' als grootste uitdaging noemen.

De eerste vraag die kinderen zich moeten stellen is: wat wil ik weten?

Die gewenste betrokkenheid ontstaat het snelst wanneer lesmateriaal beter aansluit bij de leefwereld van kinderen en zij hun eigen verwondering de vrije hand mogen geven. Daarom pleit ik ervoor de lessen begrijpend lezen te vervangen door lessen informatie verwerken.

De eerste vraag die kinderen zich tij-

dens die wekelijkse nieuwe lessen dan stellen is: wat wil ik weten? Door middel van slim vragen stellen leren ze online en offline snel en veilig informatie te vinden over onderwerpen die hun interesseren. Ze leren zin en onzin van elkaar te scheiden, feiten van fictie en de betrouwbaarheid van tekstuele en audiovisuele bronnen in te schatten.

En dan zijn ze er nog niet. Om de antwoorden op hun eigen vragen te kunnen formuleren, moeten kinderen alle gevonden informatie verwerken door deze in hun eigen woorden op te schrijven. Net als kritisch en creatief denken behoren zulke informatievaardigheden tot de vaardigheden van de 21ste eeuw, terwijl plichtmatig leren ontlede onderhand in het verleden thuishoort.

Kortom, het is hoog tijd dat er slimme vragen worden gesteld over het nut van begrijpend lezen als lesmethode. Laten we ruim baan maken voor het nieuwe vak informatie verwerken.

En nu?

In Nederland zijn er 2,5 miljoen mensen laaggeletterd.

We kunnen het niet oplossen, het is te duur om te repareren, dus we moeten het bij het begin aanpakken

lee s-cri-sis

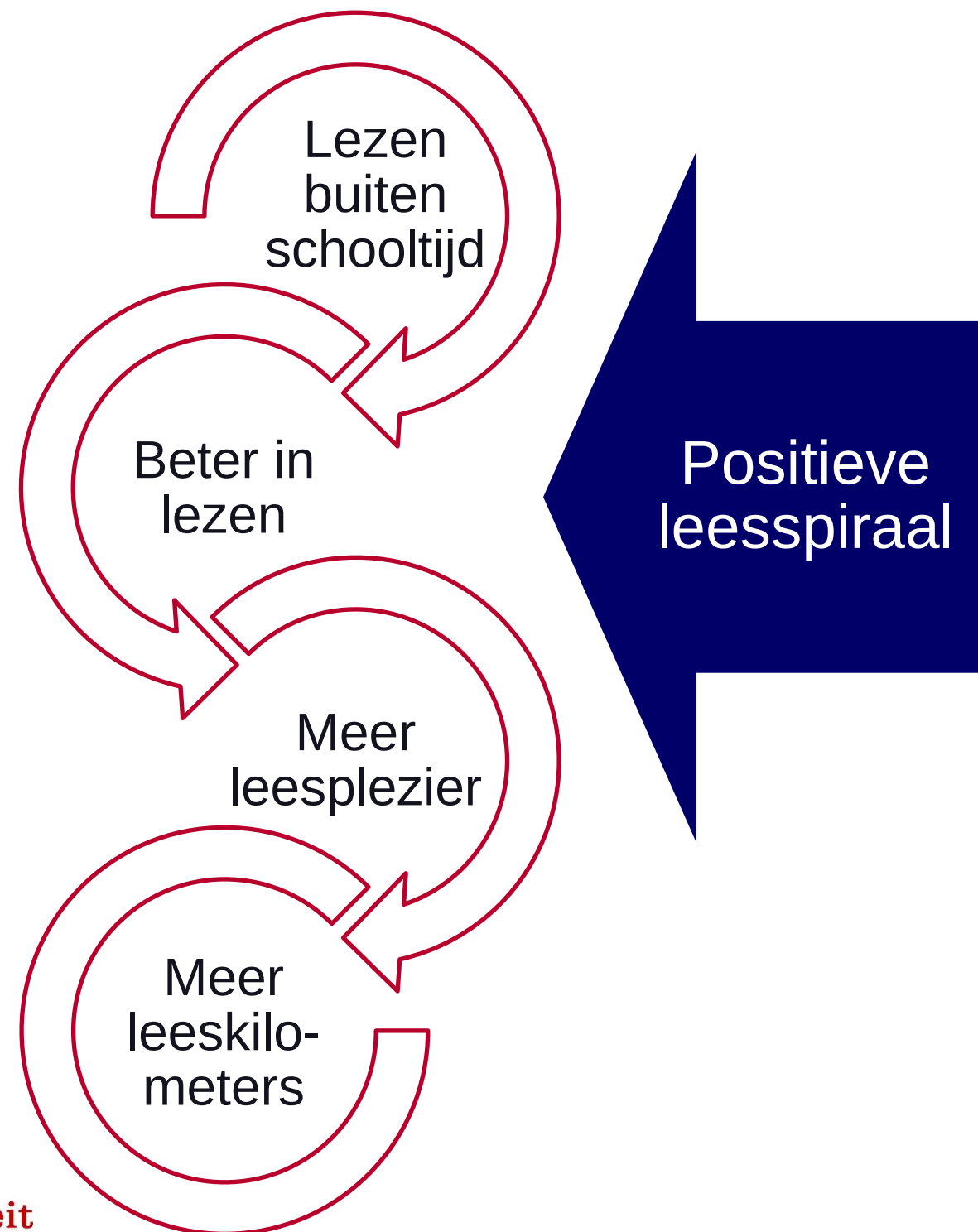
Maar: 'ontlezing' en de omgeving

- Ouders zijn steeds minder actief betrokken bij het lezen naarmate kinderen ouder worden; minder voorlezen, minder bibliotheekbezoek minder boekentips (Huijsmans, 2013)
- Pabo's: 1 op de 3 lerarenopleiders vindt zijn afgestudeerden bekwaam in het bevorderen van lezen (Kerndoel 12) (Kieft & Damstra, 2020)

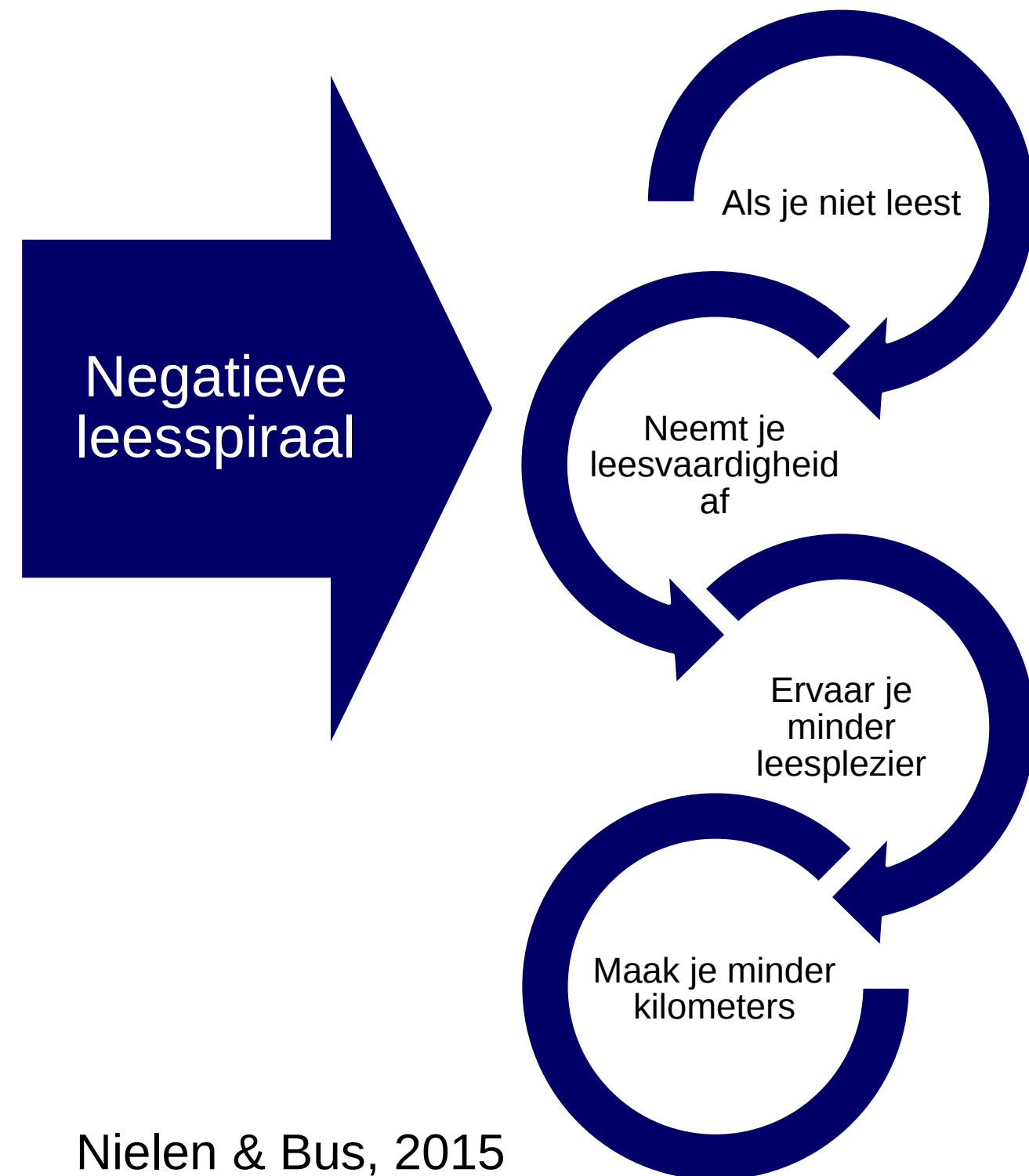
Dus: volwassenen en de omgeving spelen een rol als het gaat om ontlezing

2. Wat heeft leesvaardigheid te maken met leesgedrag en leesmotivatie?

Mol & Bus, 2011

Nielen & Bus, 2015

Hoe gaan we daar dat wat aan doen?

- We doen een appèl op de leerkrachten, om daar wat aan te doen, het belang is groot en de nood is hoog.

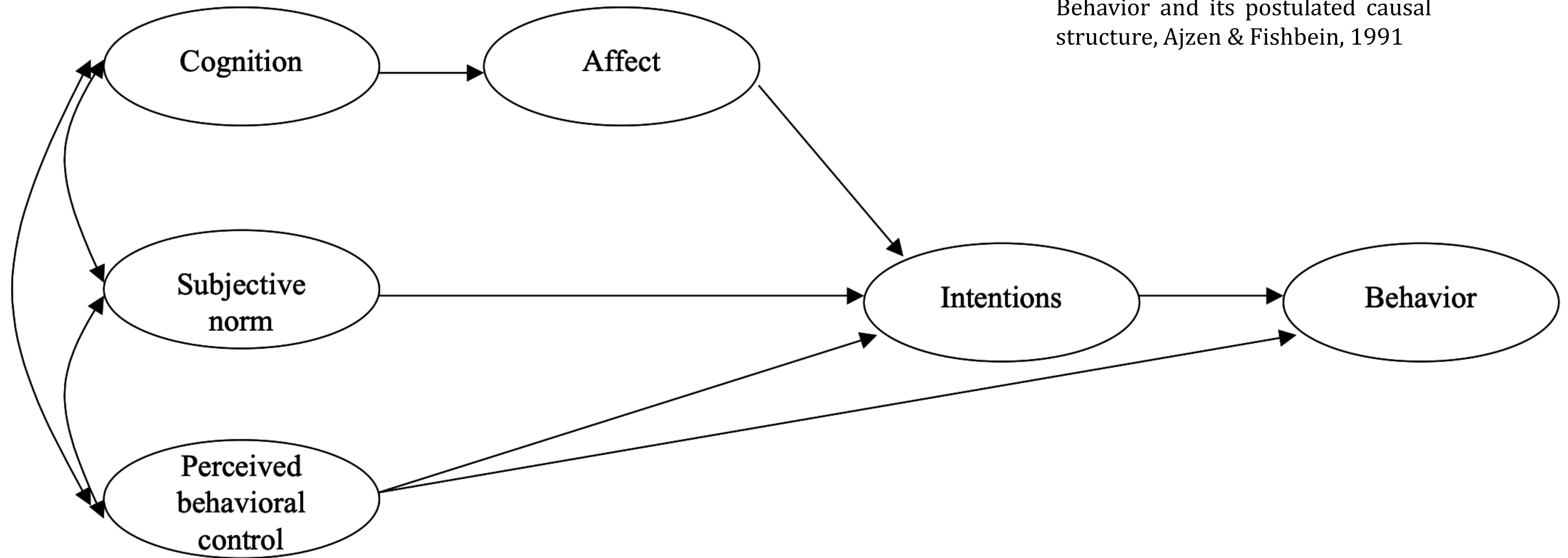
3. Wat weten we over leesattitude en wat kunnen we nu gaan doen?

- Hoe zit het met de attitude ten aanzien van leesbevordering van leerkrachten?

Model van gepland gedrag

Figure 1: The Model of Planned Behavior and its postulated causal structure, Ajzen & Fishbein, 1991

Instrument

7. De volgende beweringen gaan over het lezen van fictie: verzonnen verhalen, jeugdboeken

- 1 = helemaal mee oneens
- 2 = mee oneens
- 3 = niet eens, niet oneens
- 4 = mee eens
- 5 = helemaal mee eens

Een goede basisschoolleerkracht ...

- 7.1...behoort leerlingen te stimuleren om thuis meer fictie te lezen
- 7.2...in een oudergesprek te wijzen op het belang van het thuis lezen van fictie door de leerling
- 7.3...introduceert jeugdboeken van een uiteenlopende aard bij de leerlingen
- 7.4...laat de leerlingen kennismaken met klassiekers uit de jeugdliteratuur
- 7.5...schenkt in de klas aandacht aan landelijke leesbevorderingsactiviteiten, zoals de Kinderboekenweek
- 7.6 ...zorgt dat er genoeg jeugdboeken beschikbaar zijn in de klas
- 7.7...weet welke jeugdboeken voor welke leerlingen, qua interesse, beschikbaar zijn
- 7.8 ...laat voorbeeldgedrag zien door zelf te lezen in de klas in een leesboek
- 7.8...nodigt schrijver uit in de klas om over boeken te praten
- 7.10...stimuleert leerlingen om naar de bibliotheek te gaan

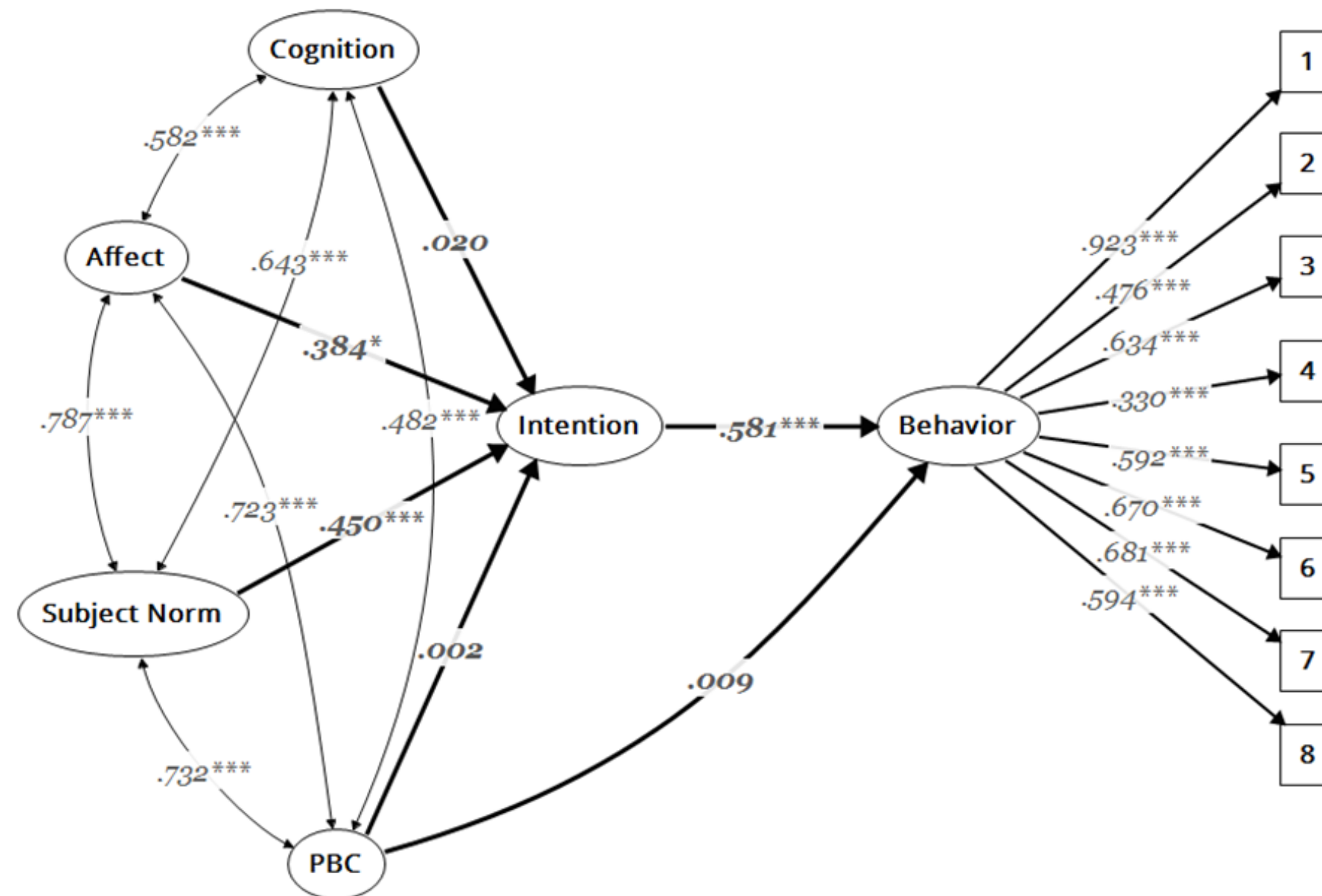

Steekproef

Model

Figuur 1. *Model with estimated relationships between the different constructs of the MPB*

Hoe scoren Nederlandse leerkrachten zichzelf?

Descriptive statistics for MPB sums, aggregated within schools, for representative sample ($67 \leq N \leq 69$).

Variable	M (SE)	SD
Cognition ^a	3.97 (.06)	.46
Affect ^a	4.50 (.05)	.39
Subjective Norm ^a	4.22 (.05)	.43
PBC ^a	3.77 (.07)	.57
Intention ^a	4.10 (.06)	.46

^a Response scale: 1=strongly disagree, 2=disagree, 3=undecided, 4=agree, 5=strongly agree

Relatie met klas- en leerkrachtkenmerken

Results, 2023

- Constructen die hoog laden op intentie en gedrag: Norm en Affect
- Niet alle leerkrachten vinden leesbevordering nuttig
- Leerkrachten met meer meisjes in de klas doen meer aan leesbevordering
- Oudere leerkrachten doen meer aan leesbevordering

4. Hoe houden we leerlingen aan het lezen?

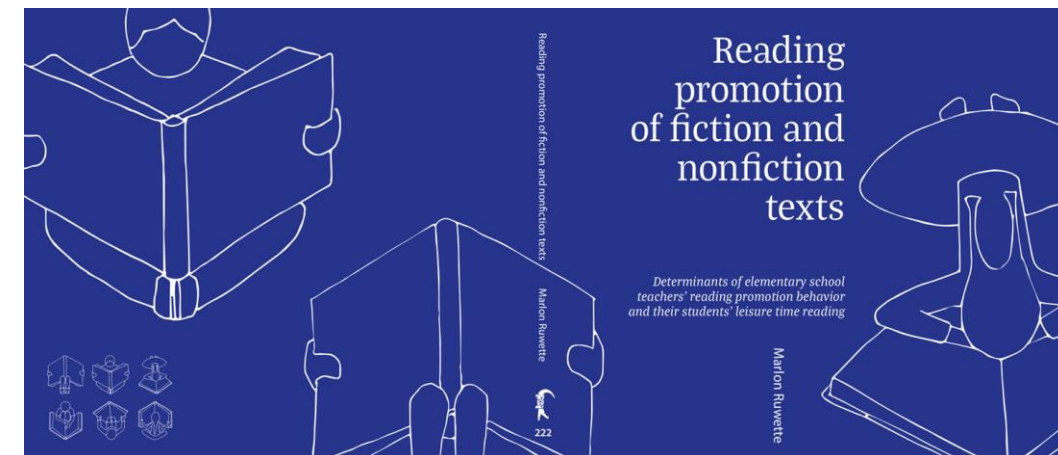
Leerkrachten: bekijk je handelen en je klas eens vanuit een leesbril:

- 1) Het hoort bij je taakopvatting: een goede leerkracht is een leesbevorderende leerkracht. Wat doe jij al?
- 2) Zoek manieren om het leuk te vinden: een leerkracht die plezier heeft in leesbevordering, doet meer aan leesbevordering. Wat vind je leuk?
- 3) Ken je klas: wat lezen ze? Hoe komen ze daaraan? Wat vinden ze ervan?

Voor een andere keer...

- Fictie en nonfictie
- Attitudemodel leerlingen

Zet je leesbril eens op!

Kerndoel 1	Taal- en leesomgeving
Doelzin	De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving voor alle leerlingen.
Het gaat hierbij om	• in aanraking laten komen met authentieke, vakoverstijgende, thematische contexten; • in aanraking laten komen met uitdagende teksten en een divers en actueel aanbod van literatuur binnen een vaste leesroutine; • aanbieden van kennis en vaardigheden uit het leergebied Nederlands in onderlinge samenhang; • stimuleren van de leesmotivatie en de durf om te spreken en te schrijven; • ruimte bieden aan verschillende talen en taalvariëteiten van leerlingen.
Te denken valt aan	• benutten van een thematafel met rijke teksten rondom een wereldoriëntatiethema; • organiseren van boekenclubs voor leraren en leerlingen; • schrijven over ervaringen naar aanleiding van een museumbezoek; • deelnemen aan leesbevorderingsactiviteiten zowel binnen als buiten de school.

Zet je leesbril eens op!

Kerdoel 3	Begrijpend luisteren, lezen en kijken
Doelzin	De leerling toont begrip van beluisterde, gelezen en bekeken teksten.
Het gaat hierbij om	• aandachtig kijken en luisteren naar of vloeiend lezen van zakelijke en literaire teksten; • zowel inzetten als vergroten van kennis van de wereld, woordenschat en kennis over teksten en taal; • herkennen van perspectieven, publiek, context en communicatief doel: informeren, amuseren, instrueren of overtuigen; • reageren op, evalueren van en reflecteren op de waarde en inhoud van teksten; • bepalen van de aanpak en het flexibel toepassen van begripsverhogende strategieën.
Te denken valt aan	• tonen van begrip door het maken van aantekeningen passend bij het luisterdoel tijdens het luisteren naar een kinderpodcast over jeugdboeken; • tonen van begrip van de inhoud van een tekst met behulp van een visualisatie die past bij de tekststructuur; • structureren van informatie over een onderwerp op basis van meerdere teksten over dat onderwerp; • bespreken van de inhoudelijke verwachtingen bij het aanklikken van een hyperlink in een tekst; • verdiepen van kennis over een onderwerp door verschillende teksten over dit onderwerp te lezen, luisteren of bekijken.

Zet je leesbril eens op!

Kerdoel 19	Leesvoorkeur
Doelzin	De leerling kiest nieuwe teksten op basis van eerdere lees-, luister- en kijkervaringen.
Het gaat hierbij om	• verkennen van rijke en gevarieerde literatuur, van verschillende genres en schrijvers; • evalueren van persoonlijke lees-, luister- en kijkervaringen; • verwoorden van persoonlijke voorkeuren en keuzes op basis van tekstgenres en -kenmerken, de eigen leesvaardigheid en interesse; • aangaan van nieuwe leesuitdagingen binnen een vaste lees-routine en verbreden van de eigen leesvoorkeur.
Te denken valt aan	• lezen, beluisteren en bekijken van teksten van verschillende genres en schrijvers, zoals poëzie, spoken word, verhalen, romans, multimediale teksten, theatervoorstellingen, verhalende non-fictie en strips; • voeren van leesgesprekken en gesprekken ter ondersteuning van de selectie van nieuwe teksten; • maken van een boekendoos naar aanleiding van een gelezen of beluisterd boek.

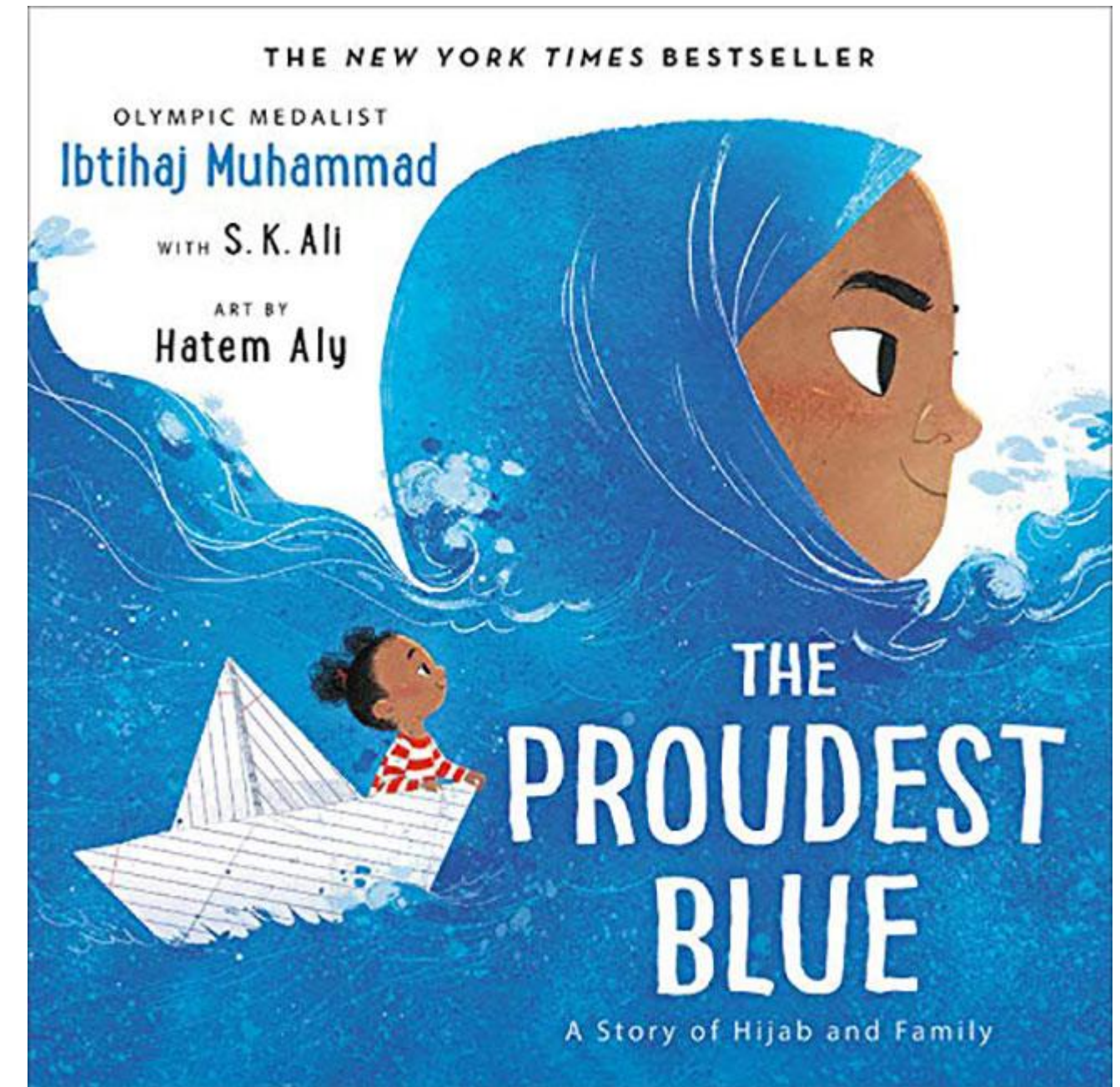
De ideale te
leesbevorderende
klas

De ideale
leerkracht

Meisjesklas
Gennep, 1925

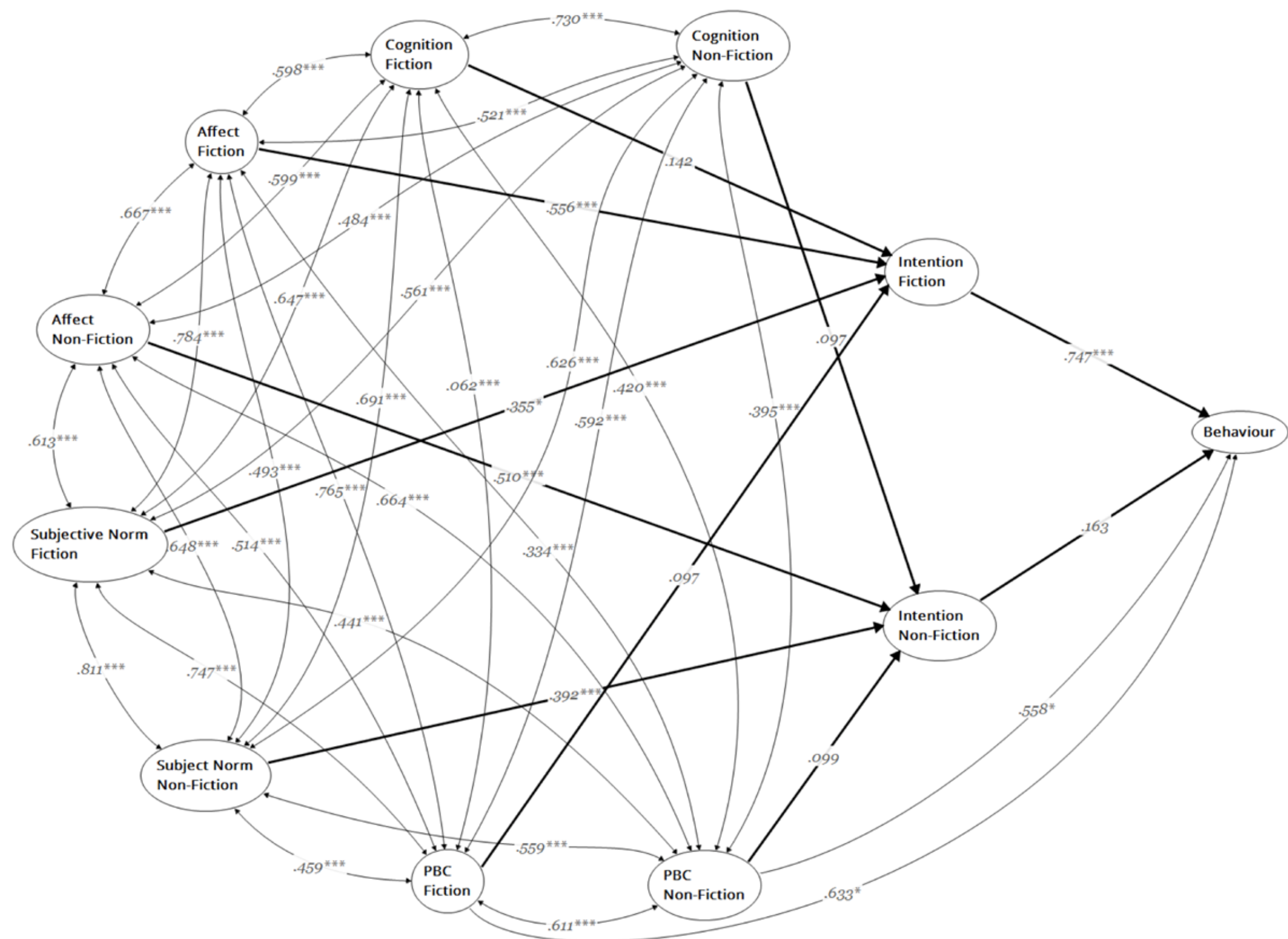
En, als iedere leerling het goede materiaal heeft...

...dan is dat lesgeven op maat,
gedifferentieerd tot in perfectie.

overtref jezelf

Ruwette, 2023
model fiction/nonfiction MPB-constructs, teachers

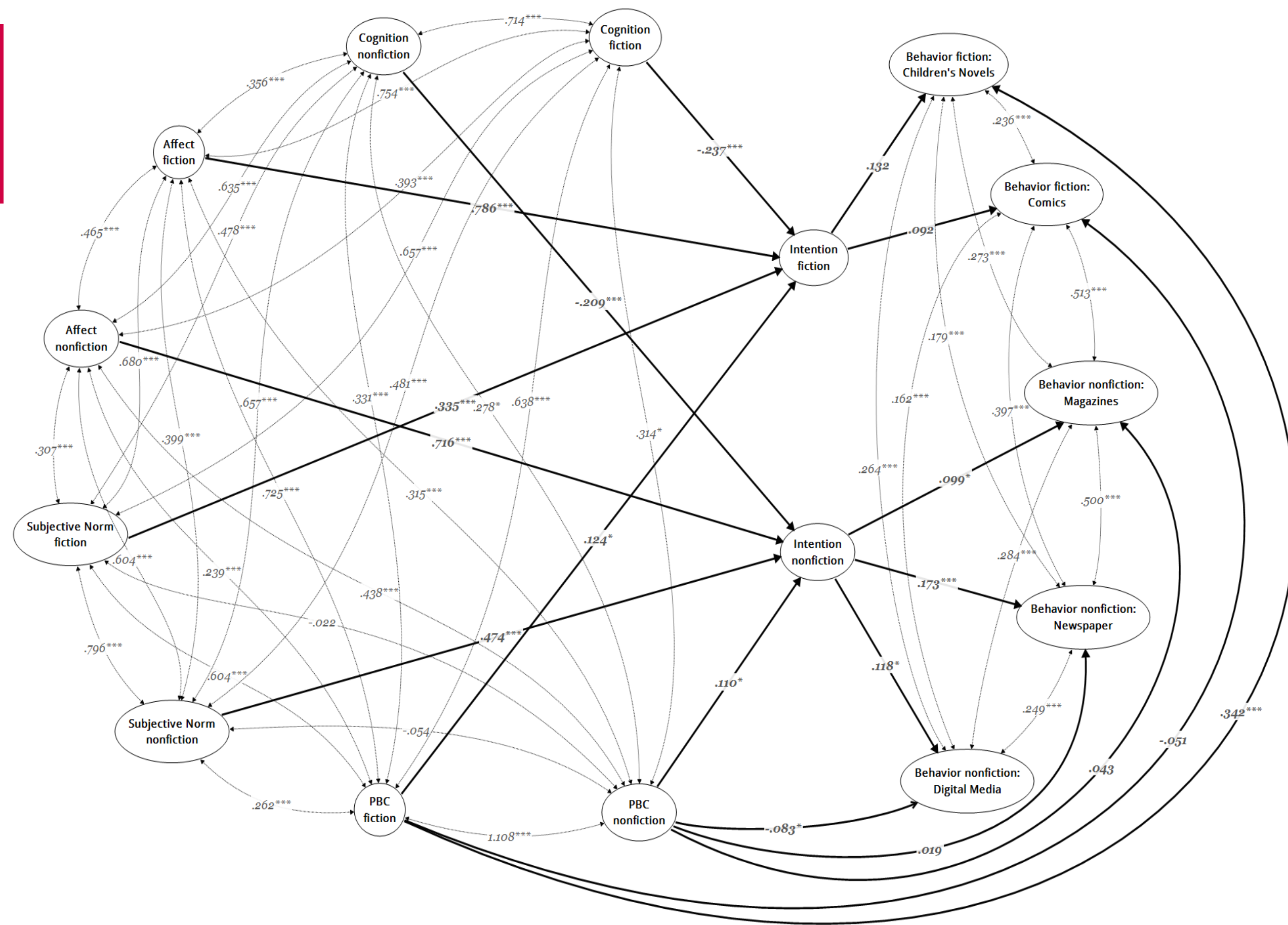

Figure 2. Students attitude toward reading fiction and nonfiction,